

KIRJALLISUUSESITTELYJÄ- JA ARVOSTELUJA

Magdalena Jaakkola:

Ruotsinsuomalaisten etninen järjestäytyminen. Siirtolaisuustutkimuksia A 12, Siirtolaisuusinstituutti. Turku 1983, 130 s. Hinta 50 mk.

Siirtolaisuusinstituutti on äskettäin julkaissut ruotsinsuomalaisten järjestötoimintaa koskevan tutkimuksen. Se on laadittu Ruotsin siirtolaisuustutkimuksen asiantuntijaryhmän (Expertgruppen för invandringsforskning, EIFO) toimeksiannosta ja Ruotsin työvoimaministeriön rahoittamana. Se liittyy laajempaan Ruotsin kahtakymmentäkahdeksää eri kansallisuutta edustavan valtakunnallisen siirtolaisjärjestön kartoitukseen. Ruotsinsuomalaisten järjestäytymistä koskevassa tutkimuksessa luodaan yleiskatsaus ruotsinsuomalaisen järjestöverkoston syntyyn, kasvuun ja eriytymiseen siirtolaisuuden, siirtolaisväestön rakenteen ja Ruotsin siirtolaisuuspolitiikan muutosten eri vaiheissa. Tutkimus on julkaistu myös ruotsiksi (Expertgruppen för invandringsforskning, Rapport nr. 22, Liber Förlag, Stockholm 1983).

Tutkimus osoittaa, että vaikka ruotsinsuomalaisten järjestötoiminnalla on jo puolentoistasadan vuoden mittainen historia, on etnisen tietoisuuden kasvu ja etninen järjestäytyminen ollut tunnusomaista ruotsinsuomalaisille erityisesti 1960-luvun suurten muuttovirtojen jälkeisenä ajanjaksona. Ruotsinsuomalaisten järjestäytymiselle oli 1970-luvulla tyypillistä 1) järjestöjen lukumäärän voimakas kasvu, 2) etujärjestötoiminnan vahvistumisen ja taistelu kielellisten oikeuksien puolesta sekä 3) järjestökentän eriytyminen.

Järjestötoiminnan voimakasta kasvua kuvaa havainnollisesti se, että suurimman järjestön - Ruotsin Suomalaisseurojen Keskusliiton - jäsenyhdistysten lukumäärä kaksinkertaistui 1970-luvulla; suomalaisseuroja on nykyisin 214 ja niissä on jäseniä yhteensä lähes 54 000. Järjestön rooli muuttui samoin olennaisesti kun yhdessäolon, kulttuuri- ja liikuntatoiminnan rinnalle nousi voimakas etujärjestötoiminta. Tällä hetkellä pidetään vähemmistöpoliittisten vaatimusten esittämistä valtiolle, kunnille ja poliittisille päätöksentekijöille jo aivan luonnollisena osana järjestön toimintaa.

Vuonna 1981/82 keskusliitto järjesti esimerkiksi mittavan "Suomen kielen kampanjan" yhdessä muiden ruotsinsuomalaisten järjestöjen kans-

sa. Se aktivoi myös paikallisseuroja ottamaan yhteyttä viranomaisiin: peräti 63 suomalaisseuraa jätti suomen kielen kampanjan yhteydessä esityksensä kunnallisille viranomaisille ruotsinsuomalaisten olojen parantamiseksi yhteiskunnan eri alueilla. Ruotsinsuomalaiset järjestöt ovat myös organisoineet koululakkoja ja mielenosoituksia suomenkielisten luokkien puolesta. Nykyisin järjestöillä on mahdollisuus esittää kantansa myös useissa uuden siirtolaisuuspolitiikan synnyttämissä komiteoissa, neuvottelukunnissa ja seurantaryhmissä. Järjestöjen integroitumista valtiolliseen ja kunnalliseen siirtolaisuuspolitiikkaan päätöksentekoon osoittaa edustusten määrän monikertaistuminen erilaisissa yhteiskunnallisissa elimissä 1970-luvun kuluessa.

Järjestökentän laajuutta kuvaa se, että ruotsinsuomalaisia yhdistyksiä, suomenkieleisiä seurakuntapiirejä tai poliittiselta pohjalta organisoituneita ryhmiä on nykyisin Ruotsissa noin 630. Järjestökentän eriytymistä kuvaa se, että monet siirtolaisuuden synnyttämät uudet ammattiryhmät ovat alkaneet järjestäytyä omiin yhdistyksiinsä. Siirtolaisopettajien, -opiskelijoiden, -toimittajien ja seurakuntatyöntekijöiden järjestäytyminen alkoi 1970-luvulla ja myös ruotsinsuomalaiset kirjoittajat ja kuvataiteilijat järjestäytyivät tuona aikana. Vuonna 1983 esimerkiksi Ruotsin Suomalaiseen Opettajaliittoon kuului jo 16 paikallisosastoa.

Myös lasten tulo kouluikään on vauhdittanut järjestäytymistä. Lukuisin suomalaisseuroihin on perustettu koulujaostoja. Lastensa kieli- ja kouluvaikeuksista huolestuneet vanhemmat ovat lisäksi perustaneet useille paikkakunnille erityisiä suomenkielisiä Koti- ja Koulu -yhdistyksiä, joita nykyisin on jo 30.

Ruotsinsuomalaisen väestön ikärakenteen muutos on johtanut myös siihen, että eläkeläisten järjestötoiminta on lisääntynyt. Osa siirtolaisista on ollut sodassa mukana ja vammautunut. Sekä sotainvalideilla että sotaveteraaneilla on myös Ruotsissa omat erilliset järjestönsä. Jopa ruotsinsuomalaisilla anonyymeilla alkoholisteilla on parikymmentä organisoitunutta ryhmää Ruotsissa.

Suomenkielisellä toiminnalla luterilaisen kirkon piirissä on jo 450-vuotinen historia, mutta myös Ruotsin Suomalainen ortodoksinen seurakunta järjestää suomenkielisiä jumalanpalveluksia eri paikkakunnilla ja useilla vapaakirkollisilla ryhmitymillä on suomenkielistä toimintaa. Kun siirto-

laiset saivat kunnallisen äänioikeuden (1975) vilkastui myös poliittinen toiminta. Erityisesti vasemmistopuolueet kiinnostuivat potentiaalisista äänestäjistään ja Ruotsissa toimii nykyisin 82 suomenkielistä sosiaalidemokraattista yhdistystä ja 37 vasemmistopuolue kommunistien jaostoa.

Usein unohdetaan, etteivät ruotsinsuomalaisetkaan muodosta etnisesti homogeenista ryhmää. Myös tämä heijastuu järjestötoimintaan. Suomenruotsalaisilla - jotka jo Suomessa puhuivat ruotsia äidinkielenään - on oma valtakunnallinen järjestönsä (Finlandssvenskarnas Riksförbund i Sverige, FRIS), johon kuuluu 23 paikallisyhdistystä ja 3 630 jäsentä. Myös romaaneilla, kärjalaisilla ja inkeriläisillä on Ruotsissakin omat järjestönsä.

Vaikka siirtolaisvirtojen vaihtelut heijastuvat järjestöjen lukumäärän kasvuun ja ruotsinsuomalaisen väestön ammatti- ja ikärakenteen muutokset vaikuttavat järjestökentän eriytymiseen, ei etnistä liikehdintää voi selittää pelkästään demografisten tekijöiden tai vähemmistöryhmien sosiaalista rakennetta koskevien muutosten avulla. Niiden lisäksi järjestäytymiseen lienee vaikuttanut ensinnäkin ruotsinsuomalaisten aseman vakiintuminen ruotsalaisessa yhteiskunnassa. Aineellisten tarpeiden tyydyttämisen ohella myös yhteisyyden ja itsensä toteuttamisen tarpeet ovat tulleet entistä tärkeämmiksi. Vielä sitakin suurempi vaikutus etniseen järjestäytymiseen lienee Ruotsin siirtolaisuuspolitiikan suunnanmuutoksella.

On tuskin sattuma, että siirtolaisten etujärjestötoiminta voimistui olennaisesti, kun Ruotsin valtiopäivät hyväksyi (1975) yksimielisesti siirtolaispoliittisen ohjelman, jonka mukaan valtion on turvattava vähemmistöjen oikeus säilyttää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan tasaveroisesti maan kantaväestön kanssa. Siirtolaisuuspoliittisen ohjelman seuraukset vaikuttivat hyvin konkreettisesti myös järjestötoiminnan aineellisiin edellytyksiin. Vuodesta 1975 lähtien Ruotsin valtio on myöntänyt taloudellista tukea valtakunnallisille siirtolaisjärjestöille.

Vaikka siirtolaisten keskinäinen vuorovaikutus on vilkasta, eivät järjestöt synny itsestään. Kuten muualla Euroopassa myös Ruotsissa etnisen järjestäytymisen aloitteentekijät ovat saaneet keskimääräistä enemmän koulutusta. Kuvaavaa on, että myös eri ammattiryhmistä juuri opettajat, opiskelijat ja toimittajat perustivat ensimmäisina oman alansa erikoisjärjestöjä.

Ruotsinsuomalaisten keskusjärjestöjen nykyiset johtajat kuuluvat lähinnä keskiluokkaan. Osalla on akateemista koulutusta. Useimmilla on ennestään järjestökokemusta ja joillakin myös poliitti-

sia luottamustehtäviä. Tästä on hyötyä etujärjestötoiminnan kasvaessa: jo nyt noin viidesosa suurimpien keskusliittojen työpanoksesta kuluu osallistumiseen erilaisten viranomaisten työryhmiin ja lausuntojen kirjoittamiseen.

Ruotsinsuomalaisten järjestöjen johdossa on ensimmäisen polven siirtolaisia. Valtaosa keskusjärjestöjen johtohenkilöistä on asunut melko pitkään Ruotsissa. Naiset ovat aliedustettuina ruotsinsuomalaistenkin järjestötoiminnassa. Vain radiotoimittajat ja kuvataiteilijat ovat valinneet puheenjohtajakseen naisen. Aktiivisuus on järjestötoiminnassakin kasautuvaa: samoja henkilöitä on eri järjestöjen johtotehtävissä, mikä lisanee järjestöjen välisen yhteistoiminnan mahdollisuuksia.

Rinnakkaisen suomenkielisen järjestöverkoston luominen maksaa. Siirtolaisten marginaalisen aseman vuoksi Ruotsin ohella myös Suomen valtio tukee erityisesti suurimpia keskusliittoja taloudellisesti. Paikalliset suomalaisseurat toimivat ruotsalaisten avustusten ja omien toimintatulojensa varassa. Niiden taloudelliset voimavarat vaihtelevat suuresti. Kaikkien erikoisalojen järjestöjen taloudelliset resurssit ovat vähäiset, rahoituslähteet satunnaisia, työ yleensä palkatonta eikä toimiloja juuri ole.

Järjestöjen tulevaisuus riippuu siitä, missä määrin ne pystyvät tavoittamaan ruotsinsuomalaisen nuorison. Nykyisin yli puolet Ruotsin Suomalaisseurojen Keskusliiton jäsenistä on alle 25-vuotiaita, mutta esimerkiksi vain kymmenesosa suomenruotsalaisten liiton (FRIS) jäsenistä on näin nuoria.

Ruotsinsuomalaisen järjestötoiminnan syntyä, kehitystä ja eriytymistä koskeva yleiskatsaus perustuu toisaalta kirjallisiin lähteisiin: sääntöihin, vuosikertomuksiin, toimintasuunnitelmiin, tavoiteohjelmiin, järjestöjen lehtiin, sekä historiikkeihin ja aikaisempiin tutkimuksiin. Näiden lisäksi haastattelin useita (39) järjestöjen johtohenkilöitä. Tutkimuksen seuraavassa vaiheessa perehdymme ruotsinsuomalaiseen järjestötoimintaan tarkemmin myös paikallistasolla postikyselyin, henkilökohtaisten haastattelujen ja osallistuvan havainnoinnin avulla. Samanaikaisesti suoritetaan rinnakkaistutkimus jugoslaviaalaisten järjestötoiminnasta Ruotsissa. Vertaileva tutkimus suoritetaan Tukholman yliopiston siirtolaisuustutkimuskeskuksessa (Centrum för invandringsforskning) dosentti Tomas Hammarin johdolla. Sen rahoittaa ruotsalainen kansanliikkeitä koskevaa tutkimusta tukeva, Forskningsrådsnamndenin alainen Kommittén för folkrelseforskning ja Ruotsin työvoimaministeriö.

Magdalena Jaakkola

Reino Kero: Neuvosto-Karjalaa rakentamassa. Pohjois-Amerikan suomalaiset tekniikan tuojina 1930-luvun Neuvosto-Karjalassa; Historiallisia tutkimuksia 122, Helsinki 1983, 231 s.

Neuvosto-Karjalan historia maailmansotien välisenä aikana on erikoislaatuinen ja monitasoinen ongelmakenttä, jota meillä on tutkittu vasta pintapuolisesti.

Reino Kero on lähestynyt aihetta siirtolais-historian näkökulmasta, ja tutkinut sitä amerikansuomalaisten joukkoa, joka 1930-luvun alussa värvättiin Itä-Karjalaan. Lähestymistapa on oikeutettu ja tarpeellinen ja tekijällä on ollut käytettävissään myös ainutlaatuisia haastetteluaineistoa. Toisaalta tutkimusta nimenomaan tästä näkökulmasta on suuresti haitannut surullisenkuluista kieltä käyttävä Suojelupoliisin/EK:n arkistoa. Kero on kuitenkin pystynyt tietyissä puitteissa luomaan kuvan käsittelemänsä joukon ominaisuuksista ja kohtaloista ja hänen työtään voi pitää arvokkaana lisänä niin amerikansuomalaisten kuin Neuvosto-Karjalankin historiaan.

Nimenomaan Neuvosto-Karjalan osalta tutkimus olisi kuitenkin suuresti hyötynyt, mikäli näkökulmaa olisi laajennettu ja kytketty muuttajien tarina tiukemmin Neuvostoliiton/Neuvosto-Karjalan vaiheisiin. Neuvosto-Karjalan historiaa on tosin toistaiseksi selvitetty vain vähän, mutta esim. John H. Hodgsonin teos *Communism in Finland* olisi voinut tarjota arvokkaita vihjeitä. Neuvostoliiton historiasta tältä kaudelta on tutkimusta paljonkin ja sitä olisi myös ollut syytä käyttää. Alaotsikko "tekniikan tuojista" vaikuttaa keinotekoiselta: kysymyksessä oli itse asiassa iskurityön tuonti. Iskurityö oli tapa murtaa perinteellisiä työtöttömyyksiä ja nostaa tuotantokatkoa, juuri samaan aikaan, kun amerikansuomalaiset saapuivat, hylättiin myös määrätietoisesti egalitarismi ja tuloeroja alettiin kasvattaa. Tältä kannalta siirtolaisten kohtelu - joka nähtävästi katkerointi kantaväestöä - tulee paremmin ymmärrettäväksi. Merkittävimmät tekniset innovaatiot olivat sentään -pokasaha ja kirves! Tässä mielessä myös kansikuva on varsin

harhaanjohtava. Kysymys amerikansuomalaisten kommuuneista olisi myös voitu kytkeä yleiseen kehitykseen. Kommuuni oli erityinen kollektiivitalan muoto, jossa tuotannon lisäksi jakelukin oli järjestetty kollektiiviselle ja mahdollisimman egalitaariselle pohjalle: kommuunin tuli olla "suuri perhe". Kommuunin kriisi alkoi jo v. 1930; Stalin tosiasiallisesti hylkäsi tämän "kollektiivitalouden korkeimman muodon" v. 1931 ja kirosi sen lopullisesti v. 1934. Kommuunien väki siis istui ideologisesti tulenarassa paikassa.

Olisi ilmeisesti ollut syytä kiinnittää enemmän huomiota myös kansalliseen näkökulmaan. Pohjois-Amerikasta saapuneet olivat nimittäin kansallisesti -puhtaina suomalaisina- erittäin merkittävä lisä Neuvosto-Karjalan suomalaiseen siirtokuntaan, jonka asema Karjalan eräänlaisena hallitsevana elementtinä oli kasvavan uhan alainen.

Kero on hyvin kiintoisasti kuvannut amerikansuomalaisten suhdetta muihin etnisiin ryhmiin ja teoksesta voi havaita, että kun "suomalaista nationalismia" vastaan hyökättiin, saatiin runsaasti argumentteja juuri siitä, että näitä siirtolaisia oli kohdeltu ja kuvattu valioväkenä, mikä ilmeisesti oli ajan yleisen suuntauksen mukaista iskuripoliittikkaa, mutta toisaalta herätti kantaväestössä katkeruutta, jota nyt voitiin käyttää hyväksi.

Kansallisen näkökulman kannalta Kero lopettaa teoksensa harmillisen aikaisessa vaiheessa. Vuosi 1937 olisi tarjonnut havainnollista aineistoa. Nyt draama huipentuu siihen, että kanadalainen kirves ja pokasaha vaihtavat kansallisuutta.

Ei liene kohtuullista liiemmin moittia tekijää siitä, mitä hän ei ole tehnyt: näkökulman laajentaminen olisi tällä vähän tutkitulla alueella ennen pitkää vienyt aivan uusiin ongelmiin ja muuttanut kirjan luonnetta. Voimme olla kiitollisia siitä, että tekijä on, hallussaan olevaa erikoislaatuista materiaalia ja asiantuntemusta käyttäen, selvittänyt erään merkittävän osan tätä laajakantoista problematiikkaa tavalla, jota myös jatkossa voidaan käyttää hyväksi.

Timo Vihavainen